

Samlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 124 2003

I distribution:

Swedish Science Press

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ:

Göteborg: Stina Hansson, Lisbeth Larsson

Lund: Erik Hedling, Eva Hættner Aurelius, Per Rydén

Stockholm: Ingemar Algulin, Anders Cullhed, Boel Westin

Uppsala: Bengt Landgren, Torsten Pettersson, Johan Svedjedal

Redaktörer: Anna Williams (uppsatser) och Conny Svensson (recensioner)

Inlagans typografi: Anders Svedin

Utgiven med stöd av
Vetenskapsrådet

Bidrag till *Samlaren* insändes till Litteraturvetenskapliga institutionen, Slottet ing. A0, 752 37 Uppsala. Uppsatserna granskas av externa referenter. Ej beställda bidrag skall inlämnas i form av utskrift och efter antagning även på diskett i något av ordbehandlingsprogrammen Word för Windows eller Word Perfect. Sista inlämningsdatum för uppsatser till nästa årgång av *Samlaren* är 1 juni 2004 och för recensioner 1 september 2004.

Sedan årgång 2002 av *Samlaren* erhåller uppsatsförfattarna ett digitalt underlag för särtryck. Det består av uppsatsen i form av en pdf-fil, lagrad på en diskett.

Svenska Litteratursällskapet tackar de personer som under det senaste året ställt sig till förfogande som bedömare av inkomna manuskript.

ISBN 91-87666-21-9

ISSN 0348-6133

Printed in Sweden by
Elanders Gotab, Stockholm 2003

nya kunskaper om detta en gång så beundrade och prisade författarskap – inte tu tal om den saken, men de ger ändå knappast anledning till att tala om en ny våg av Lagerkvistintresse. Skälet till denna bedömning är att de, möjligen med undantag för Klint, inte i mer radikal mening kastar nytt ljus över författarskapet – nya grepp och perspektiv saknas. En ny våg lär nog vänta på sig, men angelägna och spännande forskningsuppgifter saknas inte.

Håkan Möller

Videnskab og national opdragelse. Studier i nordisk litteraturhistorieskrivning. Del 1–2. Nordisk Ministerråd. Århus 2002.

Det arbete – ett tvåbandsverk på ca 750 sidor – som här ska recenseras är resultatet av ett av Nordiska ministerrådet m.fl. fonder finansierat forskningsprojekt om litteraturhistorieskrivning i Norden inom ramen för det övergripande forskningsprogrammet ”Norden og Europa”. Fjorton forskare från Danmark, Finland, Holland, Island, Norge och Sverige har deltagit i projektet och publicerat bidrag i volymerna, som redigerats av Per Dahl och Torill Steinfeld.

I fyra av de sammanlagt sexton uppsatserna anläggs ett komparativt, interskandinaviskt perspektiv, men majoriteten av bidragen inriktas på specialproblem inom ett enskilt nordiskt lands litteraturhistorieskrivning.

Projektets huvudtes finns angiven redan i boks titeln: litteraturhistorieskrivningen står i tjänst hos och är ett led i en process av ”national opdragelse”. Härtill knyts ett utvecklingsresonemang, som framträder mer eller mindre tydligt i de enskilda uppsatserna, men som poängteras med stor emfas och tveklöshet av redaktörerna Dahl och Steinfeld redan i inledningen: ”Det nu avsluttede projekts væsentligste resultater ligger i den detaljerede, dokumenterede og sammenhængende forståelse af udviklingen fra de romantiske forestillinger om nationallitteraturen, over positivismens, historismens og komparatismens mange forskellige former – og frem til mindre nationalt ideologiske, men forfatterskabsorienterede fremstillinger af litteraturens historie” (s. 14).

De två volymerna inleds med en längre, instrukтив och detaljspäckad studie av Rainer Knapas om den litteraturhistoriska bibliografin som en del av nationsbyggnadsprocessen i Finland vid

1800-talets mitt, varvid särskilt diskussionerna om en finsk, svensk eller svensk-finsk nationallitteratur uppmärksammas. Även bl.a. periodindelningarnas problematik i bibliografiska och litteraturhistoriska översiktsverk under perioden berörs (Rainer Knapas: ”Finsk eller svensk nationallitteratur i Finland – Litteraturhistoriska frontlinjer på 1850- och 1860-talen”, s. 15–52).

Därpå följer ett svenskt bidrag, Thomas Olssons uppsats ”Litteraturforskning – estetik eller filologi” (s. 53–82), som ägnas åt ämnesuppfattning samt metod- och ämnesval i litteraturforskningen i Sverige under senare hälften av 1800-talet (ca 1850–1890); framför allt intresserar sig Olsson för relationen mellan nationella och internationella perspektiv och noterar bl.a. en successiv övergång från internationella (engelsk, tysk eller romansk litteratur, genreinriktade studier m.m.) till ensidigt nationella ämnesval (svensk litteratur) i doktorsavhandlingarna under perioden. Enligt Olsson är denna utveckling och den därmed förknippade, förändrade synen på den litteraturhistoriska forskningens uppgift ”en enda litteraturhistorikers verk”: Henrik Schücks; Schück ”var den som kom att bestämma ämnets inriktning, innehåll och accent” (s. 54) och det var Schücks segrande, ”positivistiska” vetenskapsideal, med dess stränga krav på kritiskt studium av källor och texter, som för lång tid trängde undan forskningen om europeisk litteratur i Sverige: den sistnämnda hade ju ”inte [...] tillgång till den sortens källor som den moderna definitionen på vetenskaplighet förutsatte” (s. 81).

Frågan är om denna förklaring kan anses särskilt trovärdig. För det första ger Olsson här begreppet ”postivism” (”positivistisk”) en så allmän och reducerad innebörd (utnyttjande av källmaterial, krav på källdokumentation) att det blir svårt att med dess hjälp särskilja olika vetenskapliga praktiker; till mera distinkta former av positivism (t.ex. Taines) intog Schück som bekant en outrerat skeptisk hållning (jfr L. Gustafsson, *Litteraturhistorikern Schück*, 1983, s. 50–52 et passim). För det andra var nog Schück, trots sitt odiskutabelt stora inflytande, alls inte så allena rådande som Olsson tycks ta för givet. Det fanns lika mäktiga och aktiva ämnesföreträdare bland språkforskarna, vilkas auktoritet inom sina ämnen inte bör underskattas, och Schücks enligt Olsson så dominerande position kunde inte hindra att det även på 1910- och 20-talet framlades litteraturhistoriska doktorsavhandlingar om eng-

elsk, tysk och fransk diktning. Hans egen elev och efterträdare som professor, Anton Blanck, bröt f.ö. med Schücks linje genom att redan 1923 återinföra en handbok i estetik i litteraturstudiet i Uppsala (Yrjö Hirns *Det estetiska lifvet*, 1913).

Ett litet egendomligt intryck ger Olssons obenägenhet att ta ställning till tidigare forskning på de områden han rör sig. Exempelvis ägnar han tämligen stort utrymme (s. 63–67) åt Gustaf Ljunggren, men bryr sig inte om att ens omnämna Karin Moniés solida doktorsavhandling om Ljunggren (Monié, *Den etablerade vetenskapsmannen. Gustaf Ljunggren – svensk litteraturhistoriker*, 1985).

I inledningsvolymens tredje bidrag koncentrerar sig Yrjö Varpio på framställningen av litteraturen i finskspråkiga litteraturhistorier under senare hälften av 1800-talet och 1900-talets fyra första decennier ("Det nationella i den finskspråkiga litteraturhistorieskrivningen 1858–1949", s. 83–102). För de tidigaste finska litteraturhistorierna utgjorde, påpekar Varpio (s. 93), Georg Gottfried Gervinus' *Gechichte der poetischen National-Literatur* (1835–1842) en viktig inspirationskälla. Föreställningen om litteraturens nationella karaktär som en manifestation av nationalandan, av det finska folkets väsen, spelade en viktig roll i det sena 1800-talets finska litteraturhistorieskrivning, och i de finskspråkiga (liksom i de svenskspråkiga) litteraturhistoriska framställningarna ända fram till ca 1950 urskiljer Varpio en tydlig tendens att nästan helt försumma litteraturen på det andra inhemska språket.

Den nationella linjen i isländsk litteraturhistorieskrivning under ungefär samma tid (1840–1940) friläggs i Þórir Óskarssons studie "Så er det tross alt *vår* litteratur". *Isländsk litteraturhistorieskrivning ca. 1840–1940*" (s. 103–150). Det är, skriver Óskarsson, anknytningen till nationen, dess historia, språk och egenskaper som utgör det fundamentala värdekriteriet i denna litteraturhistorieskrivning, och det är detta kriterium som avgjort enskilda författarens placering i den isländska litteraturens kanon: "Dette synet har i grunden aldri gitt plass til en nordisk eller europeisk perspektiv på isländsk litteraturhistorie, og likeledes har det ført til at veldig mange ser med en viss skepsis på forfattere som de mener at har 'for sterk' tilknytning til utenlandske retninger" (s. 111).

Även en idémässigt internationellt orienterad forskare som Sigurður Nordahl (1886–1947)

– alltifrån 1918 den förste professorn i isländsk litteraturhistoria vid universitetet i Reykjavik – som under sina studieår i Berlin och Oxford kommit i kontakt med bl.a. tysk hermeneutik (Dilthey), Benedetto Croces estetik och William James' pragmatism, an knyter till denna nationalistiska tradition. Sigurður Nordahls mål var, hävdar Óskarsson, att förnipa den sena isländska diktningen med den medeltida isländska guldålderslitteraturen och på så sätt visa "hvordan litteraturhistorien var preget av en obrutt sammenheng helt fra Islands bebyggelse og ned til våre dager" (s. 110).

De därpå följande fem avsnitten, författade av Asbjørn Aarseth, Fleming Conrad, Sigurd Aa. Aarnes, Carl Fehrman och Per Dahl, behandlar norsk och dansk litteraturhistoria.

Den norske historikern Johan Ernst Sars (1835–1917) var politiskt radikal, anhängare till Venstre (som gav honom hans professur), unionsmotståndare och även, som forskare, kritisk till Kalmarunionen. I hans fall kan man också, som Asbjørn Aarseth visar ("J. E. Sars som litteraturhistoriker", s. 151–180), verkligen tala om en tydlig närhet till positivismen i egentlig, vetenskapshistorisk mening. Sars tog tidigt – under studieåren i Köpenhamn mot slutet av 1850-talet – intresserat del av Comtes *Cours de philosophie positive* och gav uttryck för uppfattningen att studiet av naturprocesserna kunde och borde tillämpas även på studiet av historien. En annan viktig utgångspunkt för Sars var Herbert Spencers utvecklingsfilosofi. Som historiker lade Sars stor vikt vid utvecklingens andliga drivkrafter och han kom därmed att intressera sig för skönlitteraturen, genom vilken historieforskaren enligt honom kan få "Oplysning om de Kulturforbindelser, som Folket havde knyttet, om Kilderne, hvoraf dets Aandsliv næredes, og Grænserne, inden hvilke dette Aandsliv bevægede sig" (s. 157).

Sars framstår, konstaterar Aarseth, som en typisk representant för 1800-talets dominerande vetenskapsteori, samtidigt som han ställde sin forskning i den national-liberala ideologins tjänst (s. 179).

Mycket givande i sin energiska och väldokumenterade demonstration av de tidstypiska spänningarna mellan europeiskt orienterad komparatism och nationell nordisk filologi är också Flemming Conrads analys av litteraturhistorikern Julius Paludans (1943–1926) verksamhet som docent i dansk litteraturhistoria och professor i este-

tik vid Köpenhamns universitet ("Julius Paludan mellem Norden og Europa", s. 181–236).

Sigurd Aa. Aarnes belyser på ett intressant sätt den grundläggande konflikten mellan Taineinspirerad metodik och idealistisk-spiritualistisk "virkelighedsforståelse" hos norrmannen Gerhard Gran (1856–1925), från 1900 till 1919 professor i nordisk litteratur vid Kristianiauniversitetet ("Gerhard Gran mellom positivisme og idealisme", s. 237–261).

Ett komparativt perspektiv på nordisk litteraturhistoria från 1800-talets sista decennier till första världskrigets tid anlägger Carl Fehrman i en innehållsrik uppsats, byggd på intensiv arkivforskning, om Gerhard Grans brev till Georg Brandes, Henrik Schück och Fredrik Böök (s. 263–284), medan Per Dahl undersöker Vilhelm Andersens (1864–1953) akademiska karriär och metodiska principer som litteraturforskare ("Vilhelm Andersens litteraturhistoriske typologi", s. 285–328).

Vilhelm Andersen blev 1908 kallad till extraordinarie professor i dansk litteraturhistoria vid Köpenhamns universitet. Dahl följer de intrikata turerna i detta komplicerade tillsättningsärende och visar, att det var skolans behov – behovet av en adekvat utbildning för gymnasiets lärare i danska efter skolreformen 1903 – som framdrog fastställandet av professurens innehåll och utnämningen av Andersen. Här skymtar vissa intressanta paralleller, men också skillnader, i förhållande till situationen i Sverige och diskussionerna på 10-talet om relationen mellan gymnasiets och universitetens litteraturundervisning (jfr K. Tarschys, "Svenska språket och litteraturen". *Studier över modersmålsundervisningen i högre skolor*, 1955, s. 168 ff.), som skulle kunna göras till föremål för en specialundersökning.

Tio år senare (1918) blev Andersen ordinarie professor och ämnesbenämningen ändrades till en professor i "Nordisk litteratur". De ämnes- och institutionshistoriska aspekterna kombineras i Dahls framställning med en analys av Andersens metodologiska grundsyn, hans program för en "Arbejdsmaade", som förenar historisk och filologisk vetenskap, litteraturpsykologi och en intuitivt grundad "kritik". Andersen laborerade, i det stora verket *Tider og Typer af dansk Aands Historie* (1907–1916) och annorstädes, med en litterär "typologi". Det typbegrepp Andersen utarbetade är inte sociologiskt orienterat, understryker Dahl, utan teologiskt inspirerat; det

har sina rötter i den typologiska bibelexegesen, som söker etablera meningsbärande korrespondenser mellan gestalter och händelser i Gamla Testamentet och Nya Testamentet: på liknande sätt blir hos Andersen t.ex. Saxo Grammaticus en "Type", vars "middelalderlige Før-Humanisme" pekar fram mot "den egentlige Humanisme i den nyere Tid" (s. 312).

Första bandet av *Videnskab og national opdragelse* avslutas med Pia Forssells presentation av den finlandssvenska litteraturhistoriska miljön i Helsingfors på 1910-talet, varvid tre ledande forskare – Arvid Hultin, Werner Söderhjelm och Gunnar Castrén – ställs i centrum. Här uppmärksammas särskilt Helsingfors universitetsbiblioteks och Svenska Litteratursällskapets roll som produktiva intellektuella miljöer; vidare kommenteras skillnaderna mellan Hultins och Castréns Creutzforskning.

Andra delen av verket rymmer – förutom några undersökningar av perspektivval, metoder, periodiseringsproblem, etnicitetsuppfattningar m.m. i danska och norska skolläroböcker i litteraturhistoria (Fleming Conrad: "'Dansk er godt.' Den danske lærde skoles litteraturhistorier ca. 1860–1920", s. 403–447, Torill Steinfeld. På hemlig grunn. *Norske skolelitteraturhistorier ca. 1900–1940*", s. 449–485) samt en längre redogörelse för bilden av nordisk litteratur i Nederländerna och Flandern under 1900-talet (Petra Broomans: "Hur skapas en litteraturhistorisk bild? Den nordiska litteraturens 'fräschhet' i Nederländerna och Flandern", s. 487–541") – tre studier av Jørgen Sejersted, Carl Fehrman och Per Erik Ljung.

Den förstnämnda ("Francis Bull – mellom empiri og retorikk", s. 361–401) ägnas åt Francis Bull, av Sejersted inledningsvis presenterad som "Norges mest fremtredende litteraturhistoriker" (s. 361).

Bull gjorde en snabb akademisk karriär, disputerade 1916 på avhandlingen *Fra Holberg til Nordahl Brun. Studier i norsk aands historie* och utnämndes redan 1920 – han var då endast 33 år – till professor i nordisk litteratur vid universitetet i Oslo, ett ämbete som han innehade i 37 år.

Sejersted följer den nationella linjen i Bulls litteraturhistorieskrivning, knuten till den centrala idén om ett inre nationellt sammanhang i den norska litteraturhistorien, som kan skönjas redan hos humanisterna på 1500-talet, men som får sitt stora genombrott som upplysningsinspirerad impuls mot slutet av 1700-talet. Föreställningen om

det speciellt norska i nationens litteraturhistoria kopplas hos Bull således samman med 1700-talsrationalismen. Motsättningen mellan det nationella och det främmande inflytandet från i första hand tysk romantik betonas av Bull. Men också den norska litteraturens egenart visavi den danska accentueras.

Typisk för Bulls litteratursyn är vidare tanken, att det nationella avspeglas i det individuella: den enskilde författarens verk blir ett uttryck för nationens liv, för den norska "folkeånden"; Bulls ideal är, skriver Sejerstad, "den nasjonal-autentiske dikter som ideelt sett er upåvirket av fremmedkulturell innflytelse" (s. 383).

Här skiljer sig Bull tydligt från Schück (jfr Gustafsson, *Litteraturhistorikern Schück*, s. 124 ff.), vars vetenskapsuppfattning han i andra avseenden på flera punkter (extempelvis i den kritiska hållningen till Taines positivism) kommer nära. Till Schücks subjektivism, hans starkt personligt färgade domar och värderingar, markerar Bull dock distans (s. 393 f.).

Francis Bull kritiserade både den estetisk-filosofiska skolan (Peter Rokseth, Anders Wyller m.fl.) och efterkrigstidens textanalytiskt inriktade forskare (Daniel Haakonsen m.fl.). Uppenbarligen kände han sin akademiska position hotad av nykritiken och andra nyare riktningar inom litteraturvetenskapen; under sina sista år som professor tycks Bull ha uppfattats som representant för en föräldrad metodik (s. 362).

Sejersted vill korrigera denna bild och genomför en påfallande välvillig, sympatiserande läsning av Bull, en läsning som framhäver de antidogmatiska och metodpluralistiska dragen i dennes litteraturhistoriska praxis, tendensen att renodla de "retoriske, anekdotiske og narrative grep om de fundamentale spenningene i sin egen tekst" (s. 399): dessa inslag pekar fram mot dagens öppnare litteraturforskning (t.ex. New Historicism), där "anekdoten som metodegrep og skepsisen til overdreven teoretisk stringens igjen har kommet i forgrunnen", menar Sejersted (s. 362). Det är en tankeväckande iakttagelse. Jag har dock svårt att dela Sejersteds sympatier för sådana tendenser i vår egen tids litteraturvetenskapliga forskning.

Carl Fehrmans översikt över kontakterna mellan fransk och nordisk litteraturhistoria (s. 543–616) utgör en brett upplagd undersökning, i vilken det starka inflytandet från fransk komparatism på dansk, norsk, svensk och finlandssvensk

litteraturhistorisk forskning från sekelskiftet till tiden efter andra världskriget övertygande demonstreras med ett stort antal pregnanta exempel. Överhuvud taget är det påfallande i hur hög grad kanske framför allt de ledande svenska litteraturhistorikerna under perioden påverkas av fransk humanistisk forskning, både genom intensiv läsning av vetenskapliga verk och genom personliga kontakter.

Fehrmans studie inleds med en redogörelse för en internationell historikerkonferens i Paris sommaren 1900 – i vilken estetikprofessorn Ewert Wrangel från Lund deltog och kunde åhöra föreläsningar av bl.a. Gaston Paris, Ferdinand Brunetière och Gustave Lanson – och behandlar fortsättningsvis exempelvis den ledande komparatisten Fernand Baldenspergers sammanträffanden med svensk och nordiska forskare under en skandinavisk föreläsningsturné hösten 1916. Även de kontakter som förmedlades genom nordiska litteraturhistorikers vistelser vid franska universitet uppmärksammas av Fehrman: Paul Rubow, Paul Krüger och Frederik Billeskov Jansen var alla under flera år verksamma som lektorer i danska vid Sorbonne.

Till dem som i hög grad inspirerades av fransk komparatism – särskilt då av den tidigt bortgångne Lyonprofessorn Joseph Textes berömda Rousseauavhandling (*Jean Jacques Rousseau et le cosmopolitisme littéraire*, 1895) – hörde Anton Blanck. Blancks förbindelser med franska forskare kommenteras utförligt av Fehrman, som här kan utnyttja brevmaterial i den Blanckska samlingen i Uppsala universitetsbibliotek. Man skulle möjligen kunna tillägga, att Blanck i sin akademiska undervisning ofta redovisade dagsaktuell fransk litteraturforskning; sålunda refererade Blanck på högre seminariets första sammanträde vårterminen 1921 (28.1) innehållet i första häftet av den nystartade tidskriften *Revue de littérature comparée*, som utgavs av Baldensperger ("Litteraturhistoriska seminariets protokoll vt 1921–vt 1938", U 106u3, UUB). En av fransk *explication de texte* påverkad metodik utgjorde grunden för Blancks seminarieundervisning i litteraturhistoria, och Uppsala-professorn utnyttjade också sina franska kontakter för publicering av elevens arbeten: Gustaf Fredén, som våren 1939 framgångsrikt disputerade för Blanck på en avhandling om *Friedrich Menius und das Repertoire der englischen Komödianten*, kunde redan 1928 förhandspublicera en del av sina forskningsresultat i en upp-

sats ("A propos du théâtre anglais en Allemagne: l'auteur inconnu des Comédies de tragédies anglaises de 1620") i Baldenspergers *Revue de littérature comparée*.

Det avslutande bidraget i *Videnskab og national opdragelse* är en nära 90-sidig uppsats av Per Erik Ljung om metodutveckling, litteraturuppfattning och målsättningar i nordisk litteraturhistorieskrivning efter 1945 ("Litteraturhistoria efter andra världskriget – några tendenser", s. 617–705).

Ur rent dispositionell synpunkt gör studien bitvis ett litet oroligt intryck. Iakttagelser, synpunkter och hypoteser trängs på sidorna, övergångarna blir ibland väl abrupta, och det är inte alltid lätt att urskilja huvudlinjen i den informationståta framställningen.

De problem Ljung tar upp är emellertid centrala, han kan redovisa konsekvensrika resultat rörande sambandet mellan nykritik och modernism, textanalytisk praktik och metodutveckling i nordisk litteraturforskning under perioden. På åtminstone en punkt har jag emellertid en annan uppfattning än Ljung.

Man kan av Ljungs framställning få intrycket, att nykritiken bröt igenom definitivt och på bred front i Sverige mot slutet av 1940-talet. Detta är knappast riktigt, i varje fall inte vad gäller forskning och akademiskt litteraturstudium. Det fanns helt enkelt inte någon enskild ämnesföreträdare eller tongivande forskare som omfattade nykritikens grundläggande idéer: personlighetsdoktrinen, föreställningen om den autonoma texten, strukturbegreppet, stratumteorin, uppfattningen om det litterära konstverkets speciella ontologiska status. Nykritiken fick aldrig någon stark position inom svensk forskning och akademisk undervisning. Riktningen hade mycket mäktiga och talföra motståndare på universiteten: Victor Svanberg m.fl., senare Gunnar Brandell och andra.

Ljung är väl medveten om att dikttolkningarna i *Lyrisk tidspegel* (1947) i vissa hänseenden skiljer sig från nykritisk teori och analyspraxis, men han verkar inte tillmäta detta faktum någon större betydelse. Det är ganska missvisande att som Ljung gör tala om "den nykritiska tolkningsantologin *Lyrisk tidspegel*" (s. 645) eller om "nykritikerna i *Lyrisk tidspegel*" (s. 642). Varken Gunnar Tideström, Gunnar Svanfeldt, Erik Hörnström eller Carl-Erik af Geijerstam gjorde anspråk på att vara, eller var, "nykritiker".

Gunnar Tideström – den ledande akademiske introduktören av New Criticism i Sverige – uppskattade visserligen en del nykritiska idéer och textanalytiska grepp, men kan närmast sägas vara fullföljare av en fransk *explication de texte*-tradition. Det är karakteristiskt, att Tideström utpekar just fransk *explication de texte* som oöverträffad metodisk förebild, då han i en artikel från sommaren 1945 diskuterar hur den moderna lyrikens konstnärliga värden ska kunna förmedlas i litteraturundervisningen: "Endast *explication de texte*-metoden skänker ett intryck av hur outtömligt innehållsrikt det stora konstverket är. Och hur fulländat det är: så, att inte ett ord, inte en nyans kan ändras. Endast den dikt, som tål en sådan analys, är ett fulländat konstverk" (Tideström, "Något om metoderna vid undervisningen i modern lyrik", *Årsskrift för Modersmålläroverens förbundet 1945*, s. 55).

Bengt Landgren

Peter Luthersson, *Svensk litterär modernism. En stridsstudie*. Atlantis. Stockholm 2002.

Peter Luthersson har försett sin nya bok om svensk modernism med den i förstone kanske en aning förbryllande underrubriken "stridsstudie". Den har en dubbel syftning: dels handlar boken i stor utsträckning om strider, litterära fejder, dels söker Luthersson själv strid med vad han ser som schablonartade uppfattningar om den svenska modernismen.

Framställningen är disponerad i åtta kapitel eller huvudavsnitt. Det första kallas "1946. Cementering". Här kastas läsaren in i debatten om Torgny Greitz' och Lars Gyllenstens *Camera obscura* hösten 1946. Den listige litteraturstrategen Karl Vennberg utnyttjade enligt Lutherssons historieskrivning med diabolisk skicklighet denna debatt för att liera sig med bl.a. Gerard Bonnier: för både Bonniers förlag och 40-talisternas generalstabschef gällde det att snabbt minimera skadan med *Camera obscura*. Angreppet på 40-talisterna förvanskades fermt till ett angrepp på modernismen, 40-talism och modernism blev synonyma begrepp och Vennberg – "anföraren, uttolkaren, språkröret" – kunde befästa sina positioner. Traditionalister som Selander, Österling och Karl Ragnar Gierow teg, "lät sig 'gravsättas' under största möjliga tystnad" (Luthersson, s. 22). T.o.m. konkurrenten Artur Lundkvist kunde nu